

DISKRIMINERINGS- OCH JÄMSTÄLLDHETSNÄMNDEN/Sektion

Undervisning, religion, språk, diskrimineringsantagandet, åtgärder för att främja likabehandling

Diarienummer: 3xx/2017

Utfärdat: xx.xx.2020

Sökanden ansåg att hens barn blev föremål för diskriminering vid anordnandet av undervisning i ortodox religion på grund av sin religion, sitt modersmål och sin hemkommun. Regionförvaltningsverket ansåg i sitt beslut till sökandens klagomål att undervisningen i religion och livsåskådningskunskap i det svenskspråkiga utbildningsväsendet av kommunen inte motsvarade den gällande lagstiftningen och grunderna för läroplanen.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden ansåg att undervisningen i ortodox religion på finska och svenska inte var jämförbara på så sätt att sökanden skulle ha diskriminerats på grund av språk jämfört med kommunens undervisning i ortodox religion på finska. De övriga elever på sökandens barns klass som studerade åskådningsämnen utgjorde en jämförbar grupp i ärendet. Således uppkom det inte i ärendet en presumtion om diskriminering på grund av sökandens barns modersmål.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden konstaterade att kommunerna beslutar självständigt om sina läroplaner, och kommunen hade inte beslutat om läroplanerna i andra kommuner. På denna grund uppkom det inte i ärendet en presumtion om diskriminering på grund av bostadsort.

Att sökandens barn reste till en skola i en annan kommun för att få undervisning var en omständighet som grundade sig på sökandens eget beslut, varmed det inte heller på denna grund uppkom en presumtion om diskriminering i ärendet på grund av bostadsort.

Eftersom sökandens barn enligt de utredningar som erhållits har varit det enda barn i sin klass som studerade ortodox religion, undervisningssituationer inom de gemensamma åskådningsämnena som avviker från grunderna för läroplanen hade, särskilt med tanke på att största delen av undervisningen har meddelats som gemensam undervisning, ägnat att ställa sökandens barn både socialt och vad gäller inläringen i en svagare ställning jämfört med de elever som utgör en majoritet. På motsvarande sätt avsaknaden av en behörig lärare i dessa omständigheter hade ägnat att ställa sökandens barn som den enda elev i sin klass som studerar ortodox religion i en svagare ställning jämfört med klassens andra elever som studerar åskådningsämnena.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden ansåg att kommunen inte hade kunnat motbevisa den presumtion om diskriminering som uppkommit i ärendet under tiden och att kommuns förfarande gentemot sökandens barn vid anordnandet av svenskspråkig undervisning i ortodox religion hade utgjort i diskrimineringslagen förbjuden indirekt diskriminering på grund av orsaker som hänför sig till religion.

(Lagakraftvunnen)

Bakgrund till ärendet

Sökanden och hans barn är ortodoxa, och barnet har i skolan deltagit i undervisningen i ortodox religion på svenska. Sökandens barn har varit den enda i sin klass som deltagit i undervisningen i ortodox religion.

På sökandens barns skola undervisades alla elever i livsåskådningskunskap i samma undervisningsgrupp.

Under hösten 2016 har sökanden anfört ett klagomål hos Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland om den svenskspråkiga undervisning i ortodox religion som X kommun har anordnat för sökandens son. Regionförvaltningsverket har gett ett avgörande i ärendet 21.8.2017. Avgörandet har vunnit laga kraft.

I sitt avgörande ansåg regionförvaltningsverket, att det finns delar i lärokurserna i den evangelisk-lutherska religionen, den ortodoxa religionen och livsåskådningskunskap som till sitt innehåll är likadana. För dessa delar kan undervisning ske gemensamt till alla elever av en gemensam lärare, eftersom varje elev då erhåller undervisning enligt läroplanen och alla elever kan delta i undervisningen på lika villkor. I varje åskådningsämne finns det även betydande delar som inte har någon motsvarighet i andra åskådningsämnena. Det finns även delar där förhållningssättet av varje livsåskådning till det gemensamma temat skiljer sig från de andra åskådningsämnena. Vad gäller de delar av lärokurserna som inte är lika till sitt innehåll kan undervisning inte ges gemensamt av en gemensam lärare, eftersom religionsfriheten ger eleverna en rättighet att erhålla undervisning i sin egen religion med de begränsningar som fastställts i lagen om grundläggande utbildning samt även en inte uttalad rättighet som föranleds av kontexten att inte delta i undervisningen i en annan religion. Undervisningen följer i dessa fall inte i sin helhet grunderna för läroplanen för varje läroämne, och elever som tillhör minoritetsåskådningar kan hamna i en sårbar ställning där de inte får likvärdigt stöd av läraren som vid separat undervisning.

För att delar av lärokurser ska kunna undervisas gemensamt ska grunderna för läroplanen preciseras i den lokala läroplanen så att likheterna och skillnaderna är tydliga. De årsklockor som X kommun upprättat och de tabeller som bifogats till dem uppfyller inte detta uppdrag, eftersom de förenar läroämnena på ett sätt som inte motsvarar grunderna för läroplanen och inte omfattar alla deras av lärokurserna. Man kan inte förutsätta av hemmen att de skulle undervisa eleverna i den egna religionen, utan skolan ska ge undervisning enligt hela lärokursen.

Regionförvaltningsverket ansåg att undervisningen i religion och livsåskådningskunskap i det svenskspråkiga utbildningsväsendet av X kommun inte motsvarar den gällande lagstiftningen och grunderna för läroplanen.

Diskrimineringsombudsmannen ansåg i sitt utlåtande till regionförvaltningsverket att det inte kan vara fråga om direkt diskriminering mellan svenskspråkiga elever, då alla elever deltar i samma undervisningsgrupp och har samma lärare.

Med beaktande av skillnaderna mellan läroplanerna för de olika läroämnena, lärarens formella behörighet och principerna om trygghet och delaktighet i den allmänna värdegrunden för läroplanen ansåg diskrimineringsombudsmannen att det verkade sannolikt att de elever som är berättigade till undervisning i religion eller livsåskådningskunskap i grupper med ett litet antal elever kan både socialt och vad gäller deras undervisning hamna i en svagare ställning, vilket kan utgöra indirekt diskriminering.

Vidare ansåg Diskrimineringsombudsmannen att förfarandet kan vara motstridigt diskrimineringslagens förpliktelse för utbildningsanordnare och läroinrättningar att främja likabehandling.

Sektionen för svenskspråkig förskoleverksamhet och undervisning i X kommun beslutade på sitt möte 27.9.2017 att skicka regionförvaltningsverkets beslut för kännedom bland annat till sökandens barns skola. Samtidigt uppmanades de svenskspråkiga grundskolorna att före sektionens följande möte precisera och konkretisera de delar av läroplanen för religion och livsåskådningskunskap som inte uppfyllde kraven i grunderna för läroplanen.

Sökanden tog bort sitt barn från undervisningen i ortodox religion i november 2017.

Sektionen för svenskspråkig förskoleverksamhet och undervisning i X kommun beslutade på sitt möte 29.11.2017 att godkänna de nya läroplanerna för evangelisk-luthersk och ortodox religion samt livsåskådningskunskap för X kommun. Även sökandens barns skola upprättade en ny läroplan för läsåret 2018–2019.

Enligt sökanden blev undervisningsarrangemangen för hans barn bättre när skolan anställde en timlärare i ortodox religion i januari 2018 och undervisningen i åskådningsämnen fördelades i gemensam undervisning med klassläraren och differentierad undervisning med timläraren. Enligt sökanden har undervisningsarrangemangen emellertid varit diskriminerande även därefter.

Sökandens krav

Sökanden anser att X kommun har gjort sig skyldig till diskriminering av sökandens son vad gäller tillgången till undervisning i ortodox religion på svenska från 2016 fram till hösten 2018, då sökandens barn på grund av diskrimineringen bytte skola till en skola i E för att erhålla lagstadgad undervisning i sin egen religion.

Sökanden kräver att X kommun lämnar ett skriftligt medgivande om diskrimineringen och lämnar en utredning till de ansvariga myndigheterna om de åtgärder som skolan har vidtagit för att främja likabehandling.

Sökanden kräver att X kommun slutar diskriminera både sökandens familj och andra minoritetsfamiljer och framställer en skriftlig ursäkt på grund av den strukturella diskriminering som pågått i undervisningen i tre år.

Sökanden kräver att Diskrimineringsombudsmannen hjälper X kommun att identifiera de ansvariga och vidta strukturella och administrativa åtgärder för att främja och förverkliga likabehandling.

Sökanden kräver att X kommun kompenserar sökandens familj för den uteblivna undervisningen i ortodox religion, diskrimineringen och repressalier samt ersätter sökandens barns resor med kollektivtrafik till grannkommunen dit barnet har blivit tvunget att resa för att erhålla den lagstadgade undervisningen.

Sökandens motiveringar

Sökanden anser att hens barn har blivit föremål för direkt diskriminering i klassundervisningen på grund av sin religion jämfört med barnen som tillhör majoriteten vad gäller den teoretiska undervisningen och kyrkobesök.

Sökanden anser att hens barn har blivit föremål för diskriminering även på grund av sitt språk, eftersom undervisningen i ortodox religion i kommunen har för finskspråkiga barn anordnats i enlighet med lagens krav. Sökanden anser att hens barn har blivit föremål för diskriminering på grund av sin svenskspråkighet och sin religion som en person som tillhör två minoriteter så att det är fråga om intersektionell diskriminering.

Sökanden anser att hens barn har blivit föremål för direkt diskriminering jämfört med de svenskspråkiga elever i städerna E, T och H som får undervisning i ortodox religion i sin egen, trygga ortodoxa undervisningsgrupp av sin egen lärare.

Sökanden anser att hens barn har blivit mer ofördelaktigt behandlad än andra, eftersom barnet för att undvika diskriminering har sedan hösten 2018 blivit tvunget att dagligen resa till skolan i grannkommunen.

Sökanden anser att kommunens undervisningsarrangemang för ortodox religion har utsatt sökandens barn för indirekt diskriminering. De ändringar som efter regionförvaltningsverkets beslut från 2017 genomförts i undervisningsarrangemangen för åskådningsämnena i X kommun säkerställer fortfarande inte adekvat undervisning i åskådningsämnena, eftersom genomförandet av religionsundervisningen och andelen av elevens eget åskådningsämne i undervisningen kan genom ett beslut som svenska sektionen av nämnden för fostran och utbildning fattade 29.11.2017 beslutas av skolorna. De nya läroplaner som godkänts av skolnämnden avlägsnar inte möjligheten till skolspecifika diskriminerande lösningar.

Sökanden anser att hens barn har blivit föremål för repressalier då barnet inte deltog i ortodox religionsundervisning som i regionförvaltningsverkets beslut ansågs vara bristfällig och barnet på grund av detta under flera månader lämnades ensamt i skolans korridor under lektionerna i ortodox religion. Skolan borde ha anordnat annan verksamhet för barnet under denna tid, till exempel en möjlighet att delta i undervisningen i andra ämnen under dessa tider. Sökanden anser att det faktum att hens barn lämnades utan någon annan verksamhet under lektionerna i ortodox religion var ett straff och en faktisk repressalie.

Sökanden anser att X kommun har fortsatt med sitt diskriminerande förfarande i de praktiska undervisningsarrangemangen även efter godkännandet av den läroplan som reviderades 2017, eftersom undervisningsarrangemangen fortfarande inte var lagenliga och barnen inte längre hade en egen lärare i ortodox religion eller någon lärobok på samma sätt som under tidigare år, utan de använde ett häfte som barnen själva hade producerat. Avsaknaden av en lärobok har ytterligare försvårat adekvat undervisning i ortodox religion, eftersom den lärare som meddelat undervisningen inte var behörig till det. Enligt sökanden skulle läraren ha uppmanat föräldrarna att sköta en del av religionsundervisningen i hemmet. Sökanden anser att hens yngsta barn har varit föremål för diskriminering fram till slutet av januari 2018, eftersom det var först efter det som undervisningsarrangemangen för ortodox religion på svenska förbättrades på barnets skola. Sökanden anser att diskrimineringen fortsatte även efter detta, eftersom minoritetsfamiljerna blir även i framtiden tvungna att övervaka att undervisningen i barnets eget åskådningsämne på barnets egen skola förverkligas enligt lagen.

Sökanden anser att de nya läroplaner som godkänts av skolnämnden garanterar inte heller likabehandling, eftersom de inte avlägsnar möjligheten till skolspecifika diskriminerande lösningar.

Sökanden anser att kommunen inte ens har försökt att hitta en behörig lärare i ortodox religion, eftersom kommunen inte har publicerat annonser där den skulle ha sökt en lärare som är behörig att undervisa i ortodox religion eller kontaktat den ortodoxa kyrkans koordinatörer för religionsundervisningen som kunde ha hjälpskolan hitta en behörig lärare.

Barnet har inte längre heller fått delta i påsk liturgin och påskfesten av svenskspråkiga ortodoxa elever i huvudstadsregionen. Julkyrkan för lutherska barn har däremot genomförts i kommunen X som tidigare.

Svarandens svar

X kommun förnekar diskriminering mot sökandens barn eller familj.

Svarandens motiveringar

X kommun anser att undervisningsarrangemangen och läroplanerna uppdaterades efter regionförvaltningsverkets beslut från 21.8.2017 så att undervisningen i ortodox religion motsvarar det som förutsätts i lagen. Nuförtiden upprättar varje skola sin egen plan för varje läsår om hur undervisningen i åskådningsämnena anordnas på skolan och vilka delar av undervisningen i åskådningsämnena som meddelas som allmän undervisning och vilka som meddelas separat enligt grunderna för läroplanen och den lokala läroplanen.

Kommunen konstaterar att undervisningen i åskådningsämnena är icke-konfessionell i Finland. Barnens religionsutövning är familjens ensak och ansvaret för barnens religionsutövning tillhör föräldrarna. Besök på kyrkor och andra motsvarande platser för religionsutövning ingår inte i den icke-konfessionella undervisningen i åskådningsämnena. Skolorna förhindrar inte ortodoxa elever eller elever som tillhör andra religiösa samfund från att delta i evenemang i sitt eget religiösa samfund.

Det faktum att en del av undervisningen i åskådningsämnena inte sker gemensamt, utan undervisningen är differentierad på olika sätt, tryggar religionsfriheten i och med att eleverna har rätt att få undervisning i sin egen religion och rätt att inte delta i någon annan undervisning än undervisningen i sitt eget åskådningsämne. Gemensam undervisning i åskådningsämnena kan anordnas då det enligt läroplanen är möjligt. Om läroplanerna skiljer sig från varandra i så stor utsträckning att det inte är möjligt att anordna gemensam undervisning, anordnas undervisningen i åskådningsämnena separat. Principen för undervisningsarrangemangen för åskådningsämnena är att gemensamma lektioner i olika åskådningsämnen är tillåtna då det enligt grunderna för läroplanen är möjligt och i övrigt ändamålsenligt. Det finns ingen tydligt angett procentuell andel av hur mycket av undervisningen i åskådningsämnena som ska vara gemensam och hur mycket separat.

X kommun anser att sökandens påståenden om repressalier är grundlösa. Sökandens barns skola ansåg inte att barnet skulle tas bort från undervisningen i åskådningsämnena och skolans rektor hade kontaktat barnets föräldrar för att hitta en lösning till situationen. Någon lösning hittades emellertid inte, eftersom föräldrarna endast skulle ha godkänt undervisning i ortodox religion i en

egen grupp av den egna läraren. Att sökandens barn inte deltog i undervisningen berodde inte på skolan, utan på att föräldrarna mot skolans rekommendation tog bort barnet från undervisningen i åskådningsämnena.

X kommun anser att undervisningen i åskådningsämnena inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen är helt i enlighet med lagstiftningen och motsvarar grunderna för läroplanen för år 2014 samt den reviderade läroplan för den svenskspråkiga grundläggande utbildningen som godkänts 29.11.2017.

Kommunens svenskspråkiga skolväsende har inte skapat något nytt, gemensamt läroämne för åskådningsämnena, utan alla tre åskådningsämnen som undervisas på kommunens skolor undervisas enligt den separata läroplanen för vart och ett av ämnena. De delområden i läroplanerna för åskådningsämnena där undervisning kan meddelas som gemensam undervisning kan genomföras som gemensam undervisning, men de övriga delarna av åskådningsämnena undervisas separat enligt varje åskådningsämne som en separat lärokurs. Hur undervisningen genomförs framgår av årsplanen för varje skolenhet och bedöms under nästa höst.

Att hitta behöriga lärare i åskådningsämnena har under läsåren 2017–2018 fortfarande varit svårt. X kommun försökte hitta en behörig timlärare i ortodox religion genom annonser i tidningen och i applikationen KuntaRekry samt genom Arbetskraftsförvaltningens webbplats. Trots detta lyckades kommunen inte hitta en behörig lärare i ortodox religion för den svenskspråkiga undervisningen. Kommunen konstaterar att en lärare som undervisar i en viss religion inte behöver tillhöra detta religiösa samfund och medlemskap i den ortodoxa kyrkan betyder inte att man skulle vara behörig att undervisa i detta åskådningsämne.

Kommunen vidareutbildar som bäst en klasslärare till en behörig religionslärare. Klassläraren bör enligt planen bli behörig senast vid utgången av år 2019.

Kommunen anser att undervisningen i ortodox religion på finska och svenska inte är jämförbara på så sätt att sökanden skulle ha diskriminerats på grund av språk jämfört med kommunens undervisning i ortodox religion på finska, eftersom det svenskspråkiga och det finskspråkiga utbildningsväsendet enligt den gällande lagstiftningen är separata utbildningsanordnare, om kommunen är skyldig att anordna undervisning på båda nationella språken. Enligt 13 § i lagen om grundläggande utbildning ska antalet elever vad gäller livsåskådningskunskap räknas separat för varje språkgrupp.

Den föredragandens anförande

1. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden lämnar utan prövning som frågor som inte ingår i nämndens behörighet sökandens krav på ersättning och gottgörelse, kravet på X kommun att be om ursäkt och kravet på ett skriftligt medgivande av diskriminering samt kravet på en skriftlig utredning till myndigheterna om åtgärder för främjande av likabehandling och kravet på att diskrimineringsombudsmannen skulle hjälpa kommunen att identifiera de ansvariga i frågan och vidta strukturella och administrativa åtgärder för att främja och förverkliga likabehandling.
2. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden lämnar utan prövning som frågor som inte ingår i nämndens behörighet kravet på den påstådda försummelsen av planeringsskyldigheten, eftersom denna inte har framförts till nämnden av Diskrimineringsombudsmannen.

3. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden granskar ärendet endast till de delar som det berör sökandens barn.
4. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden anser att det i ärendet har uppkommit en presumtion om indirekt diskriminering på grund av religion under tiden 1.8.2016–31.1.2018.
5. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden anser att det i ärendet inte har uppkommit en presumtion om diskriminering på grund av religion efter 31.1.2018.
6. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden anser att det i ärendet inte har uppkommit en presumtion om diskriminering på grund av språk eller hemkommun.
7. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden anser att det inte har bevisats att sökanden eller sökandens barn skulle ha blivit föremål för repressalier som avses i 16 § i diskrimineringslagen.
8. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden anser att kommunen X inte har kunnat motbevisa den presumtion om diskriminering som uppkommit i ärendet och att X kommuns förfarande gentemot sökandens barn har utgjort enligt diskrimineringslagen förbjuden indirekt diskriminering på grund av religion under tiden 1.8.2016–31.1.2018.
9. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden förbjuder X kommun att upprepa det förfarande gentemot sökandens barn eller någon annan som strider mot 8 § i diskrimineringslagen och som framgår av nämndens beslut.
10. Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden konstaterar att enligt 13 § 4 mom. i lagen om diskriminerings- och jämställdhetsnämnden ska beslut om förbud verkställas även om ändring söks, om inte förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.

Motiveringar

Frågeställning

Ärendet handlar om huruvida sökandens barn har blivit föremål för diskriminering vid anordnandet av svenskspråkig undervisning i ortodox religion. Då blir det som i praktiken ska bedömas de undervisningsarrangemang för sökandens barn som genomförts på basis av läroplanerna.

Det ska även bedömas huruvida sökandens barn har blivit föremål för diskriminering vid undervisningen i ortodox religion på grund av språket och huruvida barnet har blivit föremål för diskriminering på grund av sin bostadsort jämfört med barn i en jämförbar situation i grannkommunerna.

Vidare ska man bedöma huruvida det faktum att sökandens barn har lämnats ensamt i korridoren på skolan utan någon annan anordnad verksamhet under undervisningen i åskådningsämnen har utgjort repressalier som riktats mot barnet.

Tillämpliga rättsakter och deras förarbeten

Diskrimineringslagen (1325/2014) tillämpas enligt 2 § 1 mom. i lagen på såväl offentlig som privat verksamhet.

Enligt 11 § i grundlagen (731/1999) har var och en religions- och samvetsfrihet. Till religions- och samvetsfriheten hör rätten att bekänna sig till och utöva en religion, rätten att ge uttryck för sin övertygelse och rätten att höra till eller inte höra till ett religiöst samfund.

Enligt 6 § i grundlagen får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av bland annat religion eller övertygelse.

Enligt 8 § i diskrimineringslagen får ingen inte diskrimineras på grund av bland annat religion eller övertygelse.

Enligt 10 § i diskrimineringslagen ska direkt diskriminering anses förekomma när någon på grund av en omständighet som gäller honom eller henne som person behandlas på ett ofördelaktigare sätt än någon annan har behandlats, behandlas eller skulle behandlas i en jämförbar situation.

Enligt 13 § i diskrimineringslagen ska indirekt diskriminering anses förekomma när regler, kriterier eller förfaringssätt som framstår som jämlika kan komma att missgynna någon på grund av en omständighet som gäller honom eller henne som person, om inte regeln, kriteriet eller förfaringssättet har ett godtagbart syfte och medlen för att nå detta syfte är lämpliga och behövliga. Enligt förarbetena för diskrimineringslagen (RP 19/2014 rd, s. 81) avses med uttrycket "förfaringssätt" bland annat hur till exempel utbildning har ordnats i praktiken. Enligt förarbetena är det kännetecknande för indirekt diskriminerande regler, kriterier och förfaringssätt att de framstår som jämlika. Reglerna, kriterierna eller förfaringssätten innebär då att ingen explicit missgynnas på grund av en i 8 § 1 mom. nämnd omständighet som gäller honom eller henne som person men att reglerna, kriterierna och förfaringssätten i själva verket har en diskriminerande verkan på grund av en omständighet som gäller den enskilde som person.

Enligt 16 § i diskrimineringslagen får ingen missgynnas eller behandlas så att han eller hon drabbas av negativa följder därför att han eller hon har åberopat rättigheter eller skyldigheter enligt denna lag, medverkat i utredningen av ett diskrimineringsärende eller vidtagit andra åtgärder för att trygga likabehandling.

Enligt 22 § i grundlagen ska det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses.

Enligt artikel 2.2 i FN:s konvention om barnets rättigheter (FördrS 59/1991 och 60/1991) ska konventionsstaterna vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrars tro.

Enligt artikel 3.1 i FN:s konvention om barnets rättigheter ska vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

Tillämpningsområdet av diskrimineringslagen

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden konstaterar att diskrimineringslagen har ett allmänt tillämpningsområde och lagen tillämpas enligt 2§ 1 mom. på såväl offentlig som privat verksamhet. Enligt 2 § 2 mom. i lagen ska lagen inte tillämpas på religionsutövning.

Riksdagens grundlagsutskott konstaterade i sitt utlåtande GrUU 37/2014 rd om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av 13 § i lagen om grundläggande utbildning och 9 § i gymnasielagen, att i samband med översynen av religionsfrihetslagstiftningen 2002 övergick man från konfessionell religionsundervisning till undervisning i "sin egen religion", vilket enligt grundlagsutskottets ställningstagande vid den tidpunkten inte är sådan religionsutövning som avses i grundlagen (GrUU 10/2002 rd).

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden konstaterar att det aktuella fallet inte handlar om religionsutövning, varmed ärendet ingår i tillämpningsområdet för diskrimineringslagen.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämndens behörighet

Bestämmelserna om diskriminerings- och jämställdhetsnämndens behörighet finns i 20 § i diskrimineringslagen. Bestämmelsen innehåller inte några föreskrifter om nämndens behörighet att beordra de berörda parterna att vidta andra åtgärder än att uppfylla de skyldigheter som föreskrivs i diskrimineringslagen. Enligt bestämmelsen har nämnden inte behörighet att beordra betalning av gottgörelse eller ersättning.

Enligt 26 § 1 mom. i diskrimineringslagen kan den som anser sig ha blivit diskriminerad eller utsatt för repressalier i tingsrätten yrka på gottgörelse.

Således ska ansökan vad gäller gottgörelse och ersättningar lämnas utan prövning.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden konstaterar att vårdnadshavare av ett minderårigt barn för talan för barnet. Således lämnar nämnden sökandens påståenden om att undervisningsarrangemangen för andra barn på andra skolor skulle ha varit diskriminerande utan prövning, eftersom ärenden kan föras till nämnden för prövning endast av målsäganden eller Diskrimineringsombudsmannen.

Även sökandens krav på att kommunen X skulle skriftligen medge diskrimineringen och lämna en utredning till de ansvariga myndigheterna om de åtgärder som kommunen har vidtagit för att främja likabehandling samt att kommunen X skulle framställa en skriftlig ursäkt ska på de grunder som redogjorts ovan lämnas utan prövning, likaså sökandens krav på att diskrimineringsombudsmannen skulle hjälpa kommunen X att identifiera de ansvariga och vidta strukturella och administrativa åtgärder för att främja och förverkliga likabehandling lämnas utan prövning.

Enligt 21 § 3 mom. i diskrimineringslagen får Diskrimineringsombudsmannen föra ett ärende som gäller försummelse av planeringsskyldigheterna enligt 6 § till diskriminerings- och jämställdhetsnämnden för behandling. Enligt 6 § 2 mom. i diskrimineringslagen ska en utbildningsanordnare se till att varje läroanstalt har en plan för de åtgärder som behövs för att främja likabehandling.

Eftersom den påstådda försummelsen av planeringsskyldigheterna inte har förts till nämnden för prövning av Diskrimineringsombudsmannen, ska ärendet till dessa delar lämnas utan prövning.

Eftersom ärendet enligt 21 § 2 mom. i diskrimineringslagen får föras till diskriminerings- och jämställdhetsnämnden för behandling endast av den som anser sig ha blivit diskriminerad eller utsatt för repressalier (målsägande) eller med målsägandens samtycke, av Diskrimineringsombudsmannen eller en sammanslutning som främjar likabehandling, kommer nämnden utreda ärendet endast till de delar som det rör sig om sökandens barn.

Bestämmelser om grundläggande utbildning

Bestämmelser om undervisning i religion och livsåskådningskunskap finns i 13 § i lagen om grundläggande utbildning.

Enligt 1 mom. ska den som ordnar grundläggande utbildning meddela religionsundervisning enligt den religion som flertalet av eleverna omfattar. Undervisningen ordnas då i enlighet med till vilket religionssamfund flertalet av eleverna hör. De elever som hör till detta religionssamfund deltar i undervisningen i sin egen religion. En elev som inte hör till detta religionssamfund kan efter att vårdnadshavaren meddelat saken till den som ordnar grundläggande utbildning delta i nämnda religionsundervisning.

Enligt 2 mom. ska det för minst tre elever som hör till evangelisk-lutherska kyrkan eller för minst tre elever som hör till ortodoxa kyrkosamfundet vilka inte deltar i den religionsundervisning som avses i 1 mom. ordnas undervisning i deras egen religion.

Enligt 3 mom. ska det för minst tre elever som hör till andra religionssamfund än de som nämns i 2 mom. och vilka inte deltar i den religionsundervisning som avses i 1 mom. ordnas undervisning i deras egen religion om deras vårdnadshavare begär detta.

Enligt 5 mom. ska en elev som inte hör till något religionssamfund och som inte deltar i religionsundervisning enligt 1 mom. undervisas i livsåskådningskunskap. Den som ordnar grundläggande utbildning skall ordna undervisning i livsåskådningskunskap om det finns minst tre elever som har rätt till sådan undervisning.

Enligt 14 § 1 mom. i lagen om grundläggande utbildning beslutar statsrådet om de allmänna riksomfattande målen för den utbildning som avses i denna lag samt om hur den tid som används för grundläggande utbildning skall fördelas mellan undervisning i olika ämnen, ämnesgrupper och elevhandledning (timfördelning). Enligt 2 mom. beslutar Utbildningsstyrelsen om målen för och det centrala innehållet i den grundläggande utbildningens olika läroämnen, ämneshelheter, elevhandledningen och annan undervisning som avses i denna lag samt om de centrala principerna för samarbetet mellan hemmet och skolan och för elevvården och om målen för den elevvård som hör till undervisningsväsendet (grunderna för läroplanen).

Enligt 15 § 1 mom. i lagen om grundläggande utbildning ska utbildningsanordnaren godkänna en läroplan för den utbildning som avses i denna lag.

Enligt 30 § 1 mom. i lagen om grundläggande utbildning har den som deltar i utbildning under arbetsdagarna rätt att få undervisning enligt läroplanen. Enligt 2 mom. ska undervisningsgrupperna sammanställas så att målen i läroplanen kan nås i undervisningen.

Enligt 2 § 1 mom. i förordningen om grundläggande utbildning bildas undervisningsgrupperna i regel utgående från årskurserna. Om ändamålsenliga undervisningsarrangemang kräver det, kan elever i olika årskurser samt i förskole- och påbyggnadsundervisning dock undervisas i samma undervisningsgrupp eller meddelas undervisning tillsammans med en annan skolas eller läroanstalts elever.

Enligt 10 § i förordningen om grundläggande utbildning bestämmer Utbildningsstyrelsen vilka läroämnen som kan bedömas gemensamt. Enligt 13 § i förordningen om grundläggande utbildning beslutar elevens lärare eller, om lärarna är många, lärarna gemensamt om bedömningen av en elev beslutar i fråga om varje enskilt läroämne eller studiehelhet.

Utbildningsstyrelsen har genom sin föreskrift 22.12.2014 (104/011/2014) meddelat grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen som avses i 14 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning. Föreskriften omfattar bland annat uppdraget, målen och de centrala innehållsområdena för läroämnet religion samt de olika lärokurserna i religion för undervisningen i evangelisk-luthersk religion, ortodox religion, katolsk religion, islam och judendom. Grunderna för läroplanen omfattar även utgångspunkterna och principerna för undervisning i läroämnet livsåskådningskunskap samt målen och de centrala innehållen i undervisningen.

Enligt grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (104/011/2014) är uppdraget av undervisningen i religion inom den grundläggande utbildningen att ge eleverna en bred allmänbildning i religion och livsåskådning. I årskurserna 3–6 utvidgas och fördjupas elevernas baskunskaper om den egna religionen. Undervisningen i religion genomförs enligt elevernas egen trossamfund som undervisning i den egna religionen enligt separata lärokurser. Uppdraget för undervisningen i livsåskådningskunskap är att främja elevernas förmåga att sträva efter det goda

livet. I årskurserna 3–6 har undervisningen i livsåskådningskunskap som särskilt uppdrag att uppmuntra och stödja elevernas strävan efter att skapa en egen identitet och livsåskådning.

Bestämmelserna om behörighet för religionsundervisning finns i 21 a § i förordningen om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet (behörighetsförordningen). Av den som meddelar undervisning i evangelisk-luthersk eller ortodox religion som klassundervisning fordras utöver vad som i denna förordning annars föreskrivs om behörighet för klasslärare att studier i religionen i fråga har ingått i de studier som han eller hon slutfört inom de olika ämnen och ämneshelheter som undervisas i grundskolan eller i tidigare studier som medfört behörighet som klasslärare eller att han eller hon har slutfört andra studier i religionen i fråga av minst motsvarande omfattning i enlighet med universitetets examensfordringar.

Av den som meddelar undervisning i evangelisk-luthersk eller ortodox religion som ämnesundervisning i den grundläggande utbildningen eller gymnasiet fordras att han eller hon har slutfört de studier i undervisningsämnet som hör till utbildningen för ämneslärare. Av den som undervisar i någon annan religion i den grundläggande utbildningen eller i gymnasiet fordras utöver vad som i denna förordning annars föreskrivs om behörighet för lärare att han eller hon har slutfört högskolestudier i religionen i fråga eller på annat sätt inhämtat tillräckliga kunskaper och kännedom om religionen.

Enligt 23 § 1 mom. i den ovannämnda behörighetsförordningen kan en person med tillräcklig utbildning och den förmåga uppgiften kräver utan hinder av vad som bestäms någon annanstans i denna förordning förordnas att meddela undervisning interimistiskt för högst ett år. En sådan person kan dock förordnas att meddela undervisning för längre tid än sex månader endast om personer som uppfyller de behörighetsvillkor som nämnda uppgift förutsätter inte står till buds när förordnandet ges eller om det finns andra särskilda skäl till detta.

Enligt 2 § i statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (timfördelningsförordningen) är målet för utbildningen och fostran att stödja elevernas utveckling till humana och etiskt ansvarsfulla samhällsmedlemmar. Undervisningen främjar förståelsen för och kännedomen om kulturer samt traditioner som baserar sig på ideella, ideologiska och religiösa, såsom kristna, grunder. Undervisningen och fostran främjar respekten för livet, människovärdets integritet, de mänskliga rättigheterna, naturen och andra människor och stöder elevernas utveckling till harmoniska människor med en sund självkänsla. Målet är att främja elevernas hälsa och välfärd samt att eleverna lär sig goda seder. Undervisningen och fostran stöder elevernas utveckling till att respektera olikheter, att ta ansvar och samarbeta samt till verksamhet som främjar respekten och förtroendet mellan människogrupper, folk, idéer, religioner och kulturer. Undervisningen främjar elevernas utveckling till aktiva samhällsmedlemmar och ger dem förutsättningar för att verka i ett demokratiskt och jämlikt samhälle. Undervisningen främjar även en hållbar utveckling.

Enligt 6 § i förordningen ska läropliktiga i årskurserna 3–6 inom den grundläggande utbildningen erhålla sammanlagt minst fem årsveckotimmar av undervisningen i religion eller livsåskådningskunskap.

Övriga myndighetsföreskrifter och anvisningar om anordnande av undervisning i religion

Utbildningsstyrelsen har 12.1.2018 utfärdat som en föreskrift en anvisning (OPH 56-2018) om anordnande av undervisning i religion och livsåskådningskunskap, av åskådningsfostran samt av religiösa evenemang i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen där det beskrivs hur bestämmelserna om religions- och samvetsfrihet i Finlands grundlag (731/1999), lagen om grundläggande utbildning (628/1998) och övrig lagstiftning ska beaktas i undervisningen i

åskådningsämnena inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen samt vid anordnande av eventuella religiösa evenemang och förrättningar och alternativ verksamhet till sådana.

Enligt anvisningen ska ortodox religionsundervisning ordnas för minst tre ortodoxa elever som inte deltar i undervisningen i majoritetens religion. När minimiantalet om tre elever beräknas beaktas utbildningsanordnarens samtliga grundskolor och eleverna i dem. Antalet elever per utbildningsanordnare granskas separat för finskspråkig och svenskspråkig utbildning.

På grund av de små undervisningsgrupper som bildas i annan religionsundervisning än majoritetens religionsundervisning kan man i praktiken vara tvungen att ordna undervisningen så att det i samma undervisningsgrupp finns elever från olika årskurser och att undervisningen ges i annan än elevens egen skola. Utbildningsanordnaren kan även ordna undervisningen tillsammans med eller skaffa den av en annan utbildningsanordnare. Undervisningen ska planeras och ordnas så att elevens rätt till undervisning enligt läroplanen förverkligas och så att undervisningsarrangemangen är så jämlika med majoritetens religionsundervisning som möjligt.

I vissa skolor har olika åskådningsämnena undervisats i samma grupp. Vid sådana arrangemang ska man beakta att det i grunderna för läroplanen fastställs egna separata mål och studieinnehåll för de olika åskådningsämnena. Grunderna för läroplanerna för lärokurserna i religion och i livsåskådningskunskap är olika, även om vissa ämnesområden är desamma.

Religionsundervisningen genomförs i enlighet med elevernas religionssamfund som undervisning i den egna religionen enligt särskilda lärokurser.

Eleven har rätt till undervisning enligt läroplanen i enlighet med lärokursen i det egna åskådningsämnet. Det är inte förbjudet enligt bestämmelserna att undervisa olika läroämnen eller olika lärokurser inom samma läroämne på samma lektion, men en elev kan endast studera enligt lärokursen i ett åskådningsämne. Eleven ska få undervisning enligt den lärokurs han eller hon följer och enligt en läroplan som har utarbetats i enlighet med grunderna för läroplanen.

Riksdagens justitieombudsman har gett bland annat följande avgöranden om undervisning i samma grupp: dnr 1771/4/14 och EOAK/3469/2016. Enligt det sistnämnda avgörandet ska man vid bildandet av undervisningsgrupper försäkra sig om att det krav på att målen i läroplanen ska nås enligt 30 § i lagen om grundläggande utbildning uppfylls i undervisningen i olika religioner och i livsåskådningskunskap. Även principen om jämlikhet och förbudet mot diskriminering styr och begränsar utbildningsanordnarens provningsrätt vid beslut om hur undervisningen ska organiseras i praktiken. Med tanke på tryggheten av elevernas rättigheter innebär riksdagens justitieombudsmans ställningstaganden i praktiken, att undervisning i olika religioner och i livsåskådningskunskap kan ges i samma undervisningsgrupp endast i begränsad utsträckning. Läraren ska dessutom ha den behörighet som anges nedan att ge undervisning i livsåskådningskunskap och i de religioner som undervisas i samma grupp.

Kunskap om den egna religionen är en väsentlig del av religionsundervisningen. Till kunskapen om religionen hör även att bekanta sig med formerna och sätten för religionsutövningen. Att göra eleverna bekanta med böner, psalmer och religiösa förrättningar är en del av religionsundervisningen (betänkande av riksdagens grundlagsutskott 10/2002 rd). Till exempel ett studiebesök som görs i samband med undervisningen för att de studerande ska få bekanta sig med en kyrka, moské eller motsvarande religiös byggnad eller få följa med en religiös förrättning utan att medverka i den är inte ett religiöst evenemang utan en del av undervisningen. All undervisning och övrig verksamhet ska utgå från pedagogiska grunder.

Bestämmelser om den behörighet som förutsätts av lärare i religion och livsåskådningskunskap finns i förordningen om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet (986/1998). Av den som meddelar undervisning i den evangelisk-lutherska eller ortodoxa religionen som

klassundervisning fordras utöver allmän behörighet som klasslärare även att den i de studier som han eller hon har slutfört inom de olika läroämnena och läroämneshelheter som undervisas i grundskolan eller i tidigare studier som medfört behörighet som klasslärare har ingått studier i religionen i fråga. Alternativt har han eller hon slutfört andra studier i religionen i fråga av minst motsvarande omfattning i enlighet med universitetets examensfordringar. Av den som meddelar undervisning i den evangelisk-lutherska eller ortodoxa religionen som ämnesundervisning fordras förutom allmän behörighet som ämneslärare på motsvarande sätt att han eller hon har slutfört de studier i religionen i fråga som krävs för ämneskompetens i enlighet med kraven för dem.

Interimistiskt för högst ett år kan undervisning meddelas av en person som har tillräcklig utbildning och den förmåga som uppgiften kräver (23 § i förordningen om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet). Utbildningsanordnaren prövar först och främst om en person uppfyller behörighetsvillkoren för lärare som meddelar undervisning i religion och livsåskådningskunskap. Av religionslärare fordras inte medlemskap i religionssamfundet i fråga.

Enligt Utbildningsstyrelsens övriga anvisningar ska en lärare som undervisar gemensamma lektioner ha behörighet i alla undervisningsämnen eller det ska finnas en lärare till vart och ett av undervisningsämnena under lektionerna.

Även riksdagens justitieombudsman har ansett att behörighetskravet gäller all undervisning i ortodox religion enligt läroplanen, både differentierad undervisning och gemensam undervisning. (EOAK/3469/2016)

Påstådd överträdelse av förbudet mot diskriminering

Uppkomst av diskrimineringsantagande

Enligt 28 § i diskrimineringslagen ska den som inlett ärendet lägga fram utredning om de omständigheter som yrkandet grundar sig på när ett ärende som gäller diskriminering eller repressalier behandlas i domstol eller av någon annan myndighet. Om det utifrån de utredningar som lagts fram under behandlingen kan antas att förbudet mot diskriminering eller repressalier har överträtts, ska motparten för att upphäva presumptionen visa att förbudet inte har överträtts.

Enbart ett påstående eller en misstanke om överträdelse av diskrimineringsförbudet är inte tillräckligt för att en presumption ska uppkomma.

För att en presumtiv överträdelse av förbudet mot diskriminering på det sätt som avses i bestämmelsen ska uppkomma förutsätts att den som inlett ärendet lägger fram sådana omständigheter eller att det vid behandlingen av ärendet annars har kommit fram omständigheter utifrån vilka det enligt en objektiv bedömning kan antas att förbudet mot diskriminering har överträtts. Det krävs emellertid inte full bevisning på diskriminering, utan det ska räcka med att den myndighet som handlägger ärendet, med fog utifrån de omständigheter som framkommit kan anta att det har förfarits i strid med förbudet mot diskriminering (RP 19/2014 rd s. 98–99). En presumtiv överträdelse av förbudet mot diskriminering kan basera sig förutom på de omständigheter som förts fram av den som inlett ärendet också på de omständigheter som förts fram av en motpart eller på någon annan eventuell utredning som fåtts vid behandlingen av ärendet.

Sökanden anser att hans barn blev föremål för diskriminering vid anordnandet av undervisning i ortodox religion på grund av sin religion, sitt modersmål och sin hemkommun.

Språk

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden anser att X kommun har redogjort att det svenskspråkiga och det finskspråkiga utbildningsväsendet enligt den gällande lagstiftningen är separata utbildningsanordnare, eftersom kommunen är skyldig att anordna undervisning på båda nationella språken. Enligt 13 § i lagen om grundläggande utbildning ska antalet elever vad gäller livsåskådningskunskap räknas separat för varje språkgrupp.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden konstaterar att på denna grund har anordnandet av svenskspråkig undervisning i ortodox religion omfattats av X kommuns svenskspråkiga utbildningsväsendets prövningsrätt. X kommuns svenskspråkiga utbildningsväsende har självständigt beslutat om anordnandet av svenskspråkig undervisning i ortodox religion på kommunens svenskspråkiga skolor på samma sätt som kommunens finskspråkiga utbildningsväsende har självständigt beslutat om anordnandet av finskspråkig undervisning i ortodox religion på kommunens finskspråkiga skolor.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden anser på basis av X kommuns redogörelse att undervisningen i ortodox religion på finska och svenska inte är jämförbara på så sätt att sökanden skulle ha diskriminerats på grund av språk jämfört med kommunens undervisning i ortodox religion på finska. De övriga elever på sökandens barns klass som studerar åskådningsämnen utgör en jämförbar grupp i ärendet. Således uppkommer det inte i ärendet en presumtion om diskriminering på grund av sökandens barns modersmål.

Bostadsort

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden konstaterar att kommunerna beslutar självständigt om sina läroplaner, och X kommun har inte beslutat om läroplanerna i andra kommuner. På denna grund uppkommer det inte i ärendet en presumtion om diskriminering på grund av bostadsort.

Att sökandens barn reser till en skola i en annan kommun för att få undervisning är en omständighet som grundar sig på sökandens eget beslut, varmed det inte heller på denna grund uppkommer en presumtion i ärendet om diskriminering på grund av bostadsort.

Religion, tidsperioden 1.6.2016–31.1.2018

Av de redogörelser som erhållits i ärendet framgår att regionförvaltningsverket har ansett i sitt beslut från 21.8.2017 som getts på grund av sökandens besvär, att undervisningen i religion och livsåskådningskunskap i det svenskspråkiga utbildningsväsendet av X kommun inte motsvarar den gällande lagstiftningen och grunderna för läroplanen.

Diskrimineringsombudsmannen har i sitt utlåtande som regionförvaltningsverket begärt ansett att med beaktande av skillnaderna mellan läroplanerna för de olika läroämnena, lärarens formella behörighet och principerna om trygghet och delaktighet i den allmänna värdegrunden för läroplanen ansåg diskrimineringsombudsmannen att det verkade sannolikt att de elever som är berättigade till undervisning i religion eller livsåskådningskunskap i grupper med ett

litet antal elever kan både socialt och vad gäller deras undervisning hamna i en svagare ställning, vilket kan utgöra indirekt diskriminering. Vidare ansåg Diskrimineringsombudsmannen att förfarandet kan vara motstridigt diskrimineringslagens förpliktelse för utbildningsanordnare och läroinrättningar att främja likabehandling.

På de grunder som framställts ovan och med beaktande av de utredningar som erhållits i ärendet anser diskriminerings- och jämställdhetsnämnden, att sökanden objektivt bedömt har framställts sådana redogörelser på basis av vilka det har uppkommit en presumtion om indirekt diskriminering på grund av sökandens barns religion under tiden 1.8.2016–31.1.2018 i anordnandet av sökandens barns svenskspråkiga undervisning i ortodox religion i X kommun, och att bevisbördan är omvänd.

Således ska svaranden bevisa att den inte har förfarit i strid med diskrimineringsförbudet i 8 § i diskrimineringslagen.

Religion, tiden efter 31.1.2018

Sökanden anser att diskrimineringen har fortsatt även efter det att arrangemangen för hans barns svenskspråkiga undervisning i ortodox religion förbättrades i januari 2018. Enligt sökanden blir minoritetsfamiljerna även i framtiden tvungna att övervaka att undervisningen i barnets eget åskådningsämne på barnets egen skola förverkligas enligt lagen. Sökanden anser att de nya läroplaner som godkänts av skolnämnden inte heller garanterar likabehandling, eftersom de inte avlägsnar möjligheten till skolspecifika diskriminerande lösningar.

X kommun anser att undervisningsarrangemangen och läroplanerna uppdaterades efter regionförvaltningsverkets beslut från 21.8.2017 så att undervisningen i ortodox religion motsvarar det som förutsätts i lagen. Alla tre åskådningsämnena som undervisas på kommunens skolor undervisas enligt den separata läroplanen för vart och ett av ämnena. De delområden i läroplanerna för åskådningsämnena där undervisning kan meddelas som gemensam undervisning kan genomföras som gemensam undervisning, men de övriga delarna av åskådningsämnena undervisas separat enligt varje åskådningsämne som en separat lärokurs. Hur undervisningen genomförs framgår av årsplanen för varje skolenhet och bedöms under nästa höst.

Sökanden har förklarat att hans barns svenskspråkiga undervisning i ortodox religion på skolan förbättrades efter det att man i januari 2018 inledde nya undervisningsarrangemang på skolan så att undervisningen i ortodox religion hade differentierats tillräckligt och skolan fick en timlärare i ortodox religion i slutet av januari.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden anser att det inte uppkommer någon presumtion om diskriminering mot sökanden eller hans barn efter 31.1.2018. På basis av de utredningar som lagts fram i ärendet uppkommer det inte någon motiverad misstanke om att undervisningsarrangemangen efter denna tidpunkt skulle ha varit diskriminerande. Sökandens barn har inte fortsatt gå i skolan i X kommun under hösten 2018, utan i en annan kommun där undervisningen enligt sökandens syn har anordnats enligt lagen. Sökandens missnöje med undervisningen under perioden mellan januari och hösten 2018 verkar baseras främst på att man inte i den

undervisning som i sig var adekvat hann komma i kapp där man har hamnat på efterkälken på grund av två års försummelser.

Enligt 6 § 1 mom. i diskrimineringslagen ska utbildningsanordnare och de läroanstalter de är huvudmän för att bedöma hur likabehandling uppnås i deras verksamhet och vidta åtgärder som behövs för att främja likabehandling. De främjande åtgärderna ska vara effektiva, ändamålsenliga och proportionerliga med beaktande av läroanstaltens verksamhetsmiljö, resurser och övriga omständigheter.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden konstaterar, att X kommun har efter det att kommunen har fått regionförvaltningsverkets beslut från 21.8.2017 omedelbart vidtagit åtgärder för att korrigera de brister som orsakats av de nya läroplaner som verkställts under hösten 2016.

Kommunen har 27.9.2017 skickat regionförvaltningsverkets beslut för kännedom bland annat till sökandens barns skola. Samtidigt uppmanades de svenskspråkiga grundskolorna att före sektionens följande möte precisera och konkretisera de delar av läroplanen för religion och livsåskådningskunskap som inte uppfyllde kraven i grunderna för läroplanen.

Därefter beslutade sektionen för svenskspråkig förskoleverksamhet och undervisning i X kommun på sitt möte 29.11.2017 att godkänna de nya läroplanerna för evangelisk-luthersk och ortodox religion samt livsåskådningskunskap för X kommun. Även sökandens barns skola upprättade en ny läroplan för läsåret 2018–2019.

Vidare började X kommun enligt den utredning som erhållits vidareutbilda en av sina klasslärare till en behörig timlärare för den svenskspråkiga undervisningen i ortodox religion.

Enligt sökandens utredning blev undervisningsarrangemangen för hens barn bättre när skolan anställde en timlärare i ortodox religion i januari 2018 och undervisningen i åskådningsämnena fördelades i gemensam undervisning med klassläraren och differentierad undervisning med timläraren.

Med beaktande av de åtgärder som X kommun vidtagit och deras inverkan på genomförandet av sökandens barns svenskspråkiga undervisning i ortodox religion anser diskriminerings- och jämställdhetsnämnden att X kommun har i ärendet vidtagit åtgärder för att främja likabehandling som avses i 6 § 1 mom. i diskrimineringslagen.

Motbevisning av en presumtion om diskriminering

Nämnden har ansett ovan att det vad gäller tidsperioden 1.6.2016–31.1.2018 har uppkommit en presumtion om indirekt diskriminering på grund av religion.

Enligt 13 § i diskrimineringslagen är särbehandling om regeln, kriteriet eller praxisen har ett godtagbart syfte och medlen för att nå detta syfte är lämpliga och behövliga.

Godtagbart syfte

Enligt regionförvaltningsverkets beslut från 21.8.2017 har X kommun meddelat regionförvaltningsverket att målet med de läroplaner som tillämpats i kommunen sedan 1.8.2016 har bland annat varit att eleverna genom gemensam inläring över religions- och åskådningsgränserna skapar förutsättningar för en genuin

kommunikation och gemenskap. Enligt kommunen bemöter skolans personal de olika religionerna, åskådningarna och traditionerna i hemmen öppet och respektfullt, och därmed skapar man förutsättningar för en konstruktiv dialog och elevernas utveckling till humana människor. Kommunen framhöll att eleverna genom gemensam undervisning i olika åskådningsämnen upplever djupare inläring genom samtal, dramaövningar och projektbaserade arbetsmetoder och utvecklar förståelse för sin egen och andras identitet och övertygelser. Enligt kommunen behöver eleverna inte personligen representera sin egen övertygelse om de inte väljer att göra det annat än i "sin egen utveckling, sina hemuppgifter och inom eventuella projekt". Enligt kommunen undviker man fördelningen i "vi och dem" genom att inkludera alla elever i undervisningsgrupperna. Kommunen beskriver undervisningen som allmänbildande till sin natur.

Kommunen föreslår i den utredning som kommunen lämnat till nämnden att det allmänna målet för den 29.11.2017 reviderade läroplanen för åskådningsämnena på svenska skulle vara en bred, allmänbildande utbildning såväl i religion som i livsåskådningskunskap. Eleverna får kunskap om religiösa och konfessionella traditioner i Finland samt om religioner och livsåskådningar på andra håll i världen. Läroämnet främjar förståelse för förhållandet mellan religion och kultur samt multilitteracitet i fråga om religioner och livsåskådningar. Undervisningen ger mångsidig kunskap om religioner och hjälper eleverna att förstå diskussioner som gäller religion. Eleverna vägleds att tänka kritiskt och att studera religioner och livsåskådningar ur olika perspektiv. Religionsundervisningen ger eleverna beredskap att ta del av den dialog som förs både inom och mellan olika religioner och livsåskådningar. Undervisningen ger eleverna insikt i etiskt tänkande inom den religion som studeras och inom andra religioner och livsåskådningar.

Målet för den 29.11.2017 reviderade läroplanen för gemensam undervisning i livsåskådningsämnena för årskurserna 3–6 som kommunen lämnat in till nämnden är att handleda eleverna så att deras egen identitet och livsåskådning stärks. Läroämnet ger eleverna en överblick i olika världsåskådningar och kulturer. Eleverna vägleds i etiskt tänkande och respekt för andras åsikter och synpunkter.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden anser att X kommun har framställt ett godtagbart syfte som avses i 13 § i diskrimineringslagen för den läroplan som kommunen tillämpar.

Lämpliga och behövliga medel

För att man ska kunna bedöma om det arrangemang med vilket läroplanen enligt läroplanen för X kommun har i sökandens barns skola tillämpats genom gemensam undervisning i olika religioner och livsåskådningskunskap är lämpligt och behövligt är det skäl att bedöma hur arrangemangen för den svenskspråkiga undervisningen i ortodox religion har påverkat sökandens barn.

Sökanden har angett att under den tid som bedömningen avser har hans barn inte haft någon behörig lärare i ortodox religion. Eftersom sökandens barn enligt de utredningar som erhållits har varit det enda barn i sin klass som studerar ortodox religion, kan det mycket väl vara möjligt att undervisningssituationer inom de gemensamma åskådningsämnena som avviker från grunderna för läroplanen har, särskilt med tanke på att största delen av undervisningen har meddelats som gemensam undervisning, kunnat ställa sökandens barn både socialt och vad gäller inläringen i en svagare ställning jämfört med de elever som utgör en majoritet. På

motsvarande sätt kan det mycket väl vara möjligt att avsaknaden av en behörig lärare i dessa omständigheter kan ha ställt sökandens barn som den enda elev i sin klass som studerar ortodox religion i en svagare ställning jämfört med klassens andra elever som studerar åskådningsämnen.

Enligt den utredning som sökanden framställt för sitt barn påverkade de nya arrangemangen för undervisningen i åskådningsämnena som kommunen X genomförde på barnets skola från och med hösten 2016 barnet så att hen blev tystare och inte längre ville prata om skolan och särskilt inte om religionslektionerna.

Regionförvaltningsverket har såsom beskrivits ovan ansett att undervisningen i religion och livsåskådningskunskap i det svenskspråkiga utbildningsväsendet av X kommun inte har motsvarat den gällande lagstiftningen och grunderna för läroplanen. Med beaktande av övriga faktorer som nämnts ovan anser diskriminerings- och jämställdhetsnämnden efter att ha bedömt ärendet som en helhet att de undervisningsarrangemang som använts vid tillämpningen av den nya läroplanen för den svenskspråkiga läroplanen för ortodox religion inte har varit lämpliga och behövliga vad gäller sökandens barn.

Vidare ska man vid bedömningen av X kommuns förfarande ta hänsyn till att föremålet för förfarandet har varit ett minderårigt barn som har varit det enda barn i sin klass som studerat ortodox religion.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden uppmärksammar även att religion har nämnts i bestämmelsen om diskrimineringsförbud i 6 § 2 mom. i grundlagen. Kriterierna för att ett förfarande som baseras på en orsak som gäller någons person som räknats upp i grundlagens bestämmelse om diskrimineringsförbud ska vara särskilt höga (se till exempel GrUU 31/2013 rd och de i utlåtandet omnämnda GrUU 1/2006 rd, s. 2/1 och GrUU 38/2006 rd, s. 2). Enligt 14.1 artikel i FN:s konvention om barnets rättigheter ska också barnets rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet respekteras.

X kommun har motiverat det förfarande som kommunen använt vid anordnandet av svenskspråkig undervisning i ortodox religion även med orsaker som hänför sig till ändamålsenlighet.

Eftersom det förfarande som använts vid anordnandet av svenskspråkig undervisning i ortodox religion har grundat sig på diskrimineringsgrunder som uttryckligen förbjudits i diskrimineringslagen och i 6 § 2 mom. i grundlagen och eftersom barn enligt 6 § 3 mom. i grundlagen ska bemötas som jämlika individer, anser diskriminerings- och jämställdhetsnämnden att orsaker som hänför sig till ändamålsenlighet inte kan vara sådana motiveringar som uppfyller särskilt höga krav som skulle berättiga till diskriminerande förfarande som grundar sig på förbjudna diskrimineringsgrunder för anordnandet av svenskspråkig undervisning i ortodox religion.

Påstådd överträdelse av förbudet mot repressalier

Sökanden anser att hens barn har blivit föremål för repressalier då barnet har blivit tvunget att stanna i skolans korridor under lektionerna i åskådningsämnena där hen har gjort andra uppgifter eller inte haft något annat program eller någon annan undervisning alls då hen inte har deltagit i skolans svenskspråkiga undervisning i ortodox religion.

X kommun har angett att den ovannämnda situationen har uppkommit då sökanden i november 2017 har mot skolans vilja tagit sitt barn bort från undervisningen i ortodox religion. Skolans rektor har kontaktat barnets föräldrar för att hitta en lösning till situationen. Någon lösning har emellertid inte hittats, eftersom föräldrarna endast skulle ha godkänt undervisning i ortodox religion i en egen grupp av den egna läraren.

Enligt sökandens utredning har hans barn återvänt till den svenskspråkiga undervisningen i ortodox religion i början av vårterminen 2018, då skolan hade anställt en timlärare i ortodox religion.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden konstaterar att skolan inte borde ha lämnat barnet ensamt, utan övervakning i skolans korridor då barnets föräldrar hade tagit barnet bort från religionsundervisningen. Den framlagda utredningen tyder emellertid inte på att förfarandet skulle kunna anses utgöra repressalier som avses i 16 § i diskrimineringslagen.

Slutsats

På de grunder som framlagts ovan anser diskriminerings- och jämställdhetsnämnden att X kommun inte har kunnat motbevisa den presumtion om diskriminering som uppkommit i ärendet under tiden 1.8.2016 – 31.1.2018 och att X kommuns förfarande gentemot sökandens barn vid anordnandet av svenskspråkig undervisning i ortodox religion har utgjort i diskrimineringslagen förbjuden indirekt diskriminering på grund av orsaker som hänför sig till religion mellan 1.8.2016 och 31.1.2018.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden förbjuder X kommun att upprepa det förfarande gentemot sökandens barn eller någon annan som strider mot 8 § i diskrimineringslagen och som framgår av nämndens beslut.

Enligt 13 § 4 mom. i lagen om diskriminerings- och jämställdhetsnämnden ska diskriminerings- och jämställdhetsnämndens beslut om förbud följas även om ändring söks, om inte förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.

Diskriminerings- och jämställdhetsnämndens beslut

Diskriminerings- och jämställdhetsnämnden beslutade att godkänna föredragandens anförande.

Lagrum

Lagen om diskriminerings- och jämställdhetsnämnden (1327/2014) 1 §, 6 §, 8 §, 12 §, 13 §

Diskrimineringslagen (1325/2014) 2 § 1 mom., 8 §, 10 §, 11 § 1 och 2 mom., 13 §, 16 §, 18 § 1 mom., 20 § 3 mom., 21 § 2 mom., 26 § 1 mom., 28 §

Grundlagen (731/1999) 6 §, 11 §, 22 §

FN:s konvention om barnets rättigheter (FördrS 59/1991 och 60/1991) artikel 2.2, artikel 3.1, artikel 14.1

Ändringssökande

Anvisning för ändringssökande har bifogats.

Ärendet har avgjorts av Outi Anttila (ordförande), Merja Heikkonen, Satu Honkala, Husein Muhammed och Niina Mäntylä. Föredragande i ärendet Juhani Kortteinen.